174 Kırık Cam Teorisi ve Tebbet suresi

“K**ı**r**ı**k Cam Teorisi**“** ABD’li suç psikoloğu *Philip Zimbardo*‘nun 1969’da yaptığı bir deneyden esinlenerek geliştirilmiştir. Zimbardo, üç plakasız ve kaputu açık bırakılmış arabanın birini yoksul bir semte koyar diğer ikisini ise nispeten daha zengin insanların yaşadığı semtte bırakır. Fakir semtteki araç üç gün içinde yağmalanır fakat zengin semttekilere kimse dokunmaz. Zimbardo ve iki öğrencisi yağmalanmayan bu arabaların yanına gelip çekiçle kelebek camını kırar. Camı kırık olan arabalar birkaç saat içinde insanlar tarafından tamamen yağmalanır. Buradan şu sonuç çıkarılır ki **k**ı**r**ı**k d**ö**k**ü**k ş**eyler insanlar**ı**n daha** **ç**ok k**ı**r**ı**p d**ö**kmesi i**ç**in bir davetiye olu**ş**turuyor**.

Siyaset bilimci James Wilson ile kriminolog George Kelling, Atlantic Monthly’nin Mart 1982 sayısında, Kırık Camlar “Broken Windows” başlığını taşıyan bir makale yayınladılar.[1] Yukarıdaki deneyden ilham alan bu bilim adamları sosyolojik çok önemli bir kuramı çözüp isimlendirmiş oldular. Onların görüşüne göre, **suçla mücadele etmenin en iyi yolu, suçtan önce gelen düzensizlikle mücadele etmekti**. Semtlerin ve sokakların görünümüyle hiç kimsenin ilgilenmemesinin nasıl düzensizliğe ve suça sürüklenebileceğini açıklamak için de kırık pencereler imgesini kullanıyorlardı: Kırık bir işyeri penceresi oradan geçenlere bu işyerinin başında kimse olmadığını ya da ilgilenilmediğini düşündürecek, sağa sola taş atan çocuklar birkaç pencereyi daha kıracak, yine yoldan geçenler bu kez sokakla da hiç kimsenin ilgilenmediğini düşünmeye başlayacaklar ve çok geçmeden o sokağı sadece çocuklar ve suçlular kullanacak, bu durum fahişeliği, uyuşturucu satıcılığını ve benzeri karanlık işleri o sokağa çekecektir, ta ki bir cinayet işlenene kadar.[2] Bu teoriyi uygulayıp ufak suçlara ve düzensizliklere meydan vermeyen belediye başkanları şehirlerinde suçların azaldığını ve asayişin çok daha iyi olduğunu açıkladılar.

Aslında bu teoriyi hayatın her alanında görürsünüz, örneğin yeni bir sırayı öğrenciler çizmez, ama çizikse her gelen birşeyler çizer.

İlgili Makaleler

231# Covid-19 musibetini doğru okumak 7 Nisan 2020

Kısaca teoriye göre hiçbir suç küçük değildir, küçük suçlar çok büyük toplumsal suçlara dönüşme potansiyeline sahiptir, o yüzden küçük düzensizliklere ve suçlara da en az büyükleri kadar tepki gösterilmelidir.

Bu ön bilgiden sonra Kuran'a gelelim. İslam'a saldıranlar Kuran'da neden Ebu Leheb hakkında sure indiğini ve tek adamın tehdit edildiğini anlayamıyorlarmış. Akıllarının alması için konuyu kolaylaştıralım. Kırık cam teorisine göre bir şeye zarar verip insanların onu kırık olarak görmesine sebep olursanız sosyolojik olarak o şeyin yağma edilmesi kaçınılmazdır. Ebu Leheb'in İslam'a zarar vermekteki kuvveti ise iki yönden çok büyüktü. Birincisi O Peygamberin amcası idi. **Peygambere kendi mü**ş**rik amcas**ı** sahip ç**ı**kmay**ı**p k**ö**t**ü**lemesi di**ğ**er halk ü**zerinde b**ü**y**ü**k bir negatif etki olu**ş**turuyordu.** (Her ne kadar diğer amcası Hamza ve halaları O'na sahip çıkıyor olsa da). Bu konumundan dolayı, İslam'ı kırar dökerse toplumsal bir linçe dönüşmesi kaçınılmazdı. İkincisi İslam henüz fidan iken vurulan bir darbe büyüyüp çınar olduktan sonra vurulan darbe ile eşit değildir. Bu yüzden Kuran, Ebu Leheb'in şahsında ona ve gelecek tüm Ebu Leheb'lere mesajını verir, konumunu kullanıp İslam'a zarar vermek isteyenlere, düşmanlıkta ileri gidenlere akıbetlerini bildirir.

Kırık cam teorisine göre toplumsal bir linçi veya toplumsal bir yağmayı engellemenin yolu küçük büyük demeden tüm ilk sorunları engellemektir. Bu yüzden Kuran İslam'ın temelini attığı yıllarda büyük bir yağmaya dönüşebilecek tüm sorunlarla ilgilenmiştir ve **bu sorunlar asl**ı**nda t**ü**m zamanlarda Müslümanlar**ı**n kar**şı**la**ş**aca**ğı** sorunlar i**ç**in (**ş**artlar de**ğ**i**ş**ik olsa dahi) rol modeller ve örnekler içerir**. Ebu Leheb bir tanedir ama tüm zamanlarda konumunu kullanıp İslam'a şiddetli zararlar vermek isteyenler de zamanının Ebu Leheb'leridir. Örneğin İlahiyatçı bir profesör kendini uzun süreler Müslüman olarak gösterip ilerleyen yaşlarında İslam aleyhine konuşacak bir karaktere sahipse bu adam konumundan dolayı normal insanlardan daha fazla zarar verebilir ve Ebu Leheb ayetinin bir muhatabı olması muhtemeldir.

Peki Kuran neden Ebu Leheb'e Tebbet yeda (elleri kahrolsun veya kurusun anlamı**ndad**ı**r) demi**ş**tir?** Ayetin iniş sebebi şöyle: Peygamberimiz İslam'ın henüz başında akrabalarını toplar ve İslam'ı anlatır. Ebu Leheb kibirlenip O'na **Tebben leke (kahrolas**ı**)**, bizi bunun için mi çağırdın, der ve ona atmak için bir taş alır. Bunun üzerine bu ayet iner ki görüldüğü gibi Allah aslında Ebu Leheb'e kendi sözleriyle karşılık vermiştir[3] ve bunu fazlasıyla hak etmiştir. Diğer bir konu da İslam düşmanları burada yalana başvuruyor, konuyu bilmeyen insanlara internet üzerinden yayıyorlar ki peygamberin kızları Ebu Leheb'in geliniydi. Ebu Leheb onları boşatınca bu ayet indi. Hâlbuki konu öyle değil, tam tersi. Bu ayet inince karısı artık ben O'nun kızlarını istemiyorum deyip geri gönderdi.[4] Yani bu ayet boşamadan (veya nişan bozmadan) önce inmiştir.

Sonuç olarak; Kırık cam teorisine göre halka açık bir alanda işlenen hiçbir kötülük küçük görülmemelidir. Bu çerçeveden Kuran, Ebu Leheb gibi konumundan dolayı büyük zarar verebilecek bir kişiyi umursamamazlık etmez ve onun şahsında tüm zamanların Ebu Leheb'lerinin akıbetlerini haber verir. Bu yüzden Kuran'da geçen hiçbir mesele önemsiz değildir, bilinç üstüne ve bilinçaltına toplumsal ve bireysel konularda Rabbani mesajlar vermektedir.

KAYNAKLAR

1. Kelling, G.L. and J.Q. Wilson, *Broken windows.* Atlantic monthly, 1982. **249**(3): p. 29-38.
2. Marshall, G., O. Akınhay, and D. Kömürcü, *Sosyoloji sözlüğü*. 2003: Bilim ve Sanat Yayınları.
3. *Beydavi, Tebbet suresi tefsiri.*
4. ***İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 18, İ**bn Hacer, el-**İsâ__**be, c. 4, s. 490.*